

ТРОКОЗ

Юрій Володимирович
y.trokoz@gmail.com

УДК 338.241.2

аспірант, Національний
університет біоресурсів і
природокористування УкраїниІНДЕКС ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ - ЯК
ПОКАЗНИК МАКРОРІВНЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИGLOBAL COMPETITIVENESS INDEX - MACRO LEVEL INDICATOR
OF NATIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT

Стаття присвячена дослідженню актуального питання розвитку національної економіки. На основі Індексу глобальної конкурентоспроможності, що представлений у Звіті Всесвітнього економічного форуму, охарактеризовано сучасний стан розвитку вітчизняної економіки, окреслені наявні прогалини. Зазначено перелік факторів розвитку національної економіки, покращення позицій яких дозволить підвищити вітчизняну конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

Статья посвящена исследованию актуального вопроса развития национальной экономики. На основе Индекса глобальной конкурентоспособности, который представлен в докладе Всемирного экономического форума, охарактеризовано современное состояние развития отечественной экономики, очерчены имеющиеся пробелы. Указан перечень факторов развития национальной экономики, улучшение позиций которых позволит повысить отечественную конкурентоспособность на международном уровне.

The article investigates actual issues of national economy. Based on the Global Competitiveness Index, which is presented in the Report of the World Economic Forum, described the current situation of the national economy, outlining gaps. Factors of national economic development are indicated, improvement of those positions will allow enhancing domestic competitiveness internationally.

Ключові слова: Індекс глобальної конкурентоспроможності, структура GCI, Опитування ВЕФ, Звіт з глобальної конкурентоспроможності ВЕФ

Ключевые слова: Індекс глобальної конкурентоспроможності, структура GCI, Опрос ВЭФ, Отчет по глобальной конкурентоспроможности ВЭФ

Keywords: Global Competitiveness Index, the structure of GCI, WEF Survey, Global Competitiveness Report of WEF

ВСТУП

Звіт про глобальну конкурентоспроможність 2016-2017 сформований в період збільшення нерівності доходів, соціальної і політичної напруженості, і загального відчуття невпевненості в майбутньому. Економічне зростання залишається стабільно низьким: ціни на сировинні товари впали, як і торгівля; зовнішні дисбаланси ростуть, а державні фінанси обмежені. Але все ж таки, Четверта Індустріальна Революція приносить безпрецедентні можливості і прискорює регенераційні процеси економік країн. При цьому створення умов необхідних для відновлення економічного зростання наразі є одним із найбільш актуальних питань сьогодення.

Основною для аналізу при вивченні питання економічного зростання являється конкурентоспро-

можність, вивченню проблематики якої присвячена значна увага серед зарубіжних та вітчизняних науковців. Дослідження В. Андрійчука, О. Бородіної, Н. Вдовенко, А. Гальчинського, С. Кваши, О. Шпи-чака, М. Портера, Д. Рікардо, К. Сала-і-Мартіна, К. Шваба та багатьох інших економістів вказують, що однією з найважливіших рушійних сил розвитку соціально – економічних структур та основою функціонування ринкової економіки є конкуренція. При цьому одним з основних завдань кожної держави, яка дбає про економічне зростання і досягнення необхідного рівня національної безпеки є забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Тому виявляється доцільним дослідження індексу глобальної конкурентоспроможності, що складений з 113 змінних, які в свою чергу об'єднанні в 12 контрольованих складових, котрі детально

характеризують конкурентоспроможність країн світу, що знаходяться на різних рівнях економічного розвитку та визначають національну конкурентоспроможність.

МЕТА РОБОТИ полягає в дослідженні складових Індексу глобальної конкурентоспроможності, що являє собою один із макропоказників розвитку країни та аналіз факторів, що впливають на підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною базою дослідження стали наукові праці, матеріали періодичних видань, звіти Всесвітньо-економічного форуму, статистичні дані Міжнародного валютного фонду.

При проведенні дослідження використовувалися, як загальнонаукові методи – індукція та дедукція, діалектичний, аналізу та синтезу, так і спеціальні методи – історико-економічний, економіко-математичний.

РЕЗУЛЬТАТИ

Звіт про глобальну конкурентоспроможність (англ. The Global Competitive Report - GCR) вже давно є всесвітньо визнаним рейтингом конкурентоспроможності країн та інструментом для бенчмаркінгу сильних і слабких сторін країн. У прагненні постійного запровадження найкращої методики при підготовці рейтингу, здійснюється ряд удосконалень в методології протягом багатьох років. Важливий етап був досягнутий у 2000 році, коли професор Джефрі Сакс представив Індекс зростання конкурентоспроможності (англ. Growth Competitiveness Index), заснований на сильній академічній основі теорії економічного зростання. Професор Майкл Портер приєднався до дослідження у 2000 році, запропонувавши Індекс конкурентоспроможності бізнесу (англ. Business Competitiveness Index - BCI) [10], який зосереджується на рушіях процвітання мікроекономічного рівня. У 2004 році професор Ксав'є Сала-і-Мартін створив Індекс глобальної конкурентоспроможності (англ. Global Competitiveness Index - GCI), який включав як макро так і мікроекономічні фактори конкурентоспроможності. З 2004 року Індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI) публікувався в Звіті про глобальну конкурентоспроможність (GCR) пліч-о-пліч з Індексом конкурентоспроможності бізнесу (BCI). Основна мета Звіту про глобальну конкурентоспроможність – це представлення картини економічного середовища тієї чи іншої країни і її здатності досягти стійкого рівня процвітання і зростання. Охоплення цієї інформації точно не проходить без складності, з огляду на широту питань, якими керуються національні конкурентоспроможності, а також велику кількість національних економік, охоплених в Звіті.

Опитування керівників бізнесу (англ. The Executive Opinion Survey - Опитування) забезпечує потребу в останніх і далекосяжних даних, надаючи перевагу якісній інформації, для якої статистичні дані

недостатні або й зовсім відсутні, і, таким чином, доповнює результати досліджень, отримані з різних міжнародних джерел.

Звіт про глобальну конкурентоспроможність 2016-2017 вийшов в період повільного економічного зростання та туманних близьких перспектив, що на додачу обтяжене тривалою геополітичною нестабільністю, волатильністю фінансових ринків і стійкого високого рівню боргу на ринках, що розвиваються. Зростання світового ВВП впав з рівня 4,4 % в 2010 році до 2,5 % у 2015 році. Це падіння відображається не тільки в уповільненні продуктивності, задокументованої в минулорічному Звіті, яке продовжувалося протягом 2016 року, а й у тенденції низхідного тренду інвестиційних курсів. Один із найважливіших показників розвитку економіки, який характеризує кінцевий результат виробничої діяльності економічних одиниць-резидентів у сфері матеріального і нематеріального виробництва - ВВП України рівняється 90,5 мільярдів доларів США, враховуючи поточну кількість населення України – 42,6 мільйонів чоловік, ВВП на душу населення становить 2125,4 долара США. За паритетом купівельної спроможності ВВП України рівняється 0,30 % світового ВВП. До слова, ВВП Польщі, з населенням в 38 мільйонів чоловік, становить 474,9 мільярдів доларів США, ВВП на душу населення 12495,3 доларів США та ВВП за паритетом купівельної спроможності рівняється в 0,89 % від світового [12].

Майбутні перспективи зростання обмежені довгостроковими тенденціями. Багато країн в усьому світі борються з подвійними проблемами уповільнення зростання продуктивності праці і зростання нерівності доходів, що часто ускладнюються швидким старінням суспільства. Стагнація і нерівномірний розподіл зростання доходів, в свою чергу, відкриває двері до більш внутрішньо-орієнтованої політики, побудови протекціонізму.

З іншої сторони, перспективи для більш високого економічного зростання і соціального прогресу з'являються з початком Четвертої Промислової Революції. На основі цифрових платформ, Четверта Промислова Революція розкриває кордони між фізичною, цифровою і біологічною сферами. Прориви в галузі технологій, такі як штучний інтелект, біотехнології, робототехніка, інтернет, а також 3D-друк нададуть нові можливості для зростання і розвитку в майбутньому, але можуть також призвести до виникнення значних соціальних проблем [5].

Політичні та ідеологічні обмеження, введені відносно податково-бюджетної політики в умовах фінансової кризи, залишили грошово-кредитну політику як єдиний варіант для урядів країн з розвинутою економікою, аби спробувати запобігти довготривалій стагнації. Хоча це може бути успішним у стабілізації економічного зростання в короткостроковій перспективі, забезпечуючи більш високий подальший шлях зростання, що потребує постійного підвищення конкурентоспроможності, виробничо-збутової реформи та інвестицій у зміцнення виробничих секторів.

Структура, що лежить в основі GCI. Спеціалісти Всесвітнього економічного форуму (англ. World Economic Forum, WEF) визначають конкурентоспроможність як набір інституцій, політик і факторів, які визначають рівень продуктивності економіки, що в свою чергу встановлює рівень добробуту, якого може досягти країна. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) зазначає, що під конкурентоспроможністю слід розуміти здатність країни (економічної системи) виробляти товари, надавати послуги, які, в умовах справедливої і вільної торгівлі, можуть бути прийнятні на світовому ринку, крім того, існує збільшення реальних доходів в довгостроковій перспективі [7].

Починаючи з 2005 року, ґрунтуючись на оригінальній ідеї Клауса Шваба (1979 року), Всесвітній економічний форум опублікував Індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI), розроблений Ксав'є Сала-і-Мартін у співпраці з Всесвітнім економічним форумом.

GCI об'єднує 114 показників, які мають значення для підвищення продуктивності і довгострокового процвітання. Ці показники згруповані в 12-ть складових (див. рис. 1). Складові, в свою чергу, розділені на три субіндекси: базові вимоги, підсилювачі ефективності, а також фактори розвитку та інноваційного потенціалу.

Рис. 1. Структура Індeksu Глобальної конкурентоспроможності

Визначення етапів розвитку. Два критерії використовуються для віднесення країни до того чи іншого етапу розвитку економіки. Перший - це рівень ВВП на душу населення із врахуванням ринкового курсу валют. Вагові значення діапазонів подані в таблиці 1. Другий критерій використовується для країн, процвітання яких залежить від видобутку ресурсів. При підрахунку визначається частка корисних копалин у загальному експорті (товари й послуги) країни, і передбачається, що за умови, коли корисні копалини становлять понад 70% загального експорту (вимірюється шляхом використання середнього значення впродовж п'яти років), то в такому разі країна є ресурсоорієнтованою.

1. Значимість субіндексів і порогові значення доходів в залежності від етапів розвитку за результатами Звіту про глобальну конкурентоспроможність 2016-2017.

Країни, економіка яких перебуває між двома будь-якими з цих трьох етапів, вважаються країнами з «перехідною економікою». Для цих країн питома вага складових повільно змінюється протягом розвитку країни, яка відображає процес плавного переходу від одного етапу розвитку до іншого. Завдяки цьому надається перевага тим сферам, які з розвитком країни набувають більшої ваги у конкурентоспроможності країни, і унаслідок цього GCI може поступово «штрафувати» ті країни, котрі не готуються до наступного етапу.

Таблиця 1*

	ЕТАПИ РОЗВИТКУ				
	Етап 1 Ресурсо-орієнтований	Перехідний період з Етапу 1 до Етапу 2	Етап 2 ефективно-орієнтований	Перехідний період з Етапу 2 до Етапу 3	Етап 3 Інноваційно-орієнтований
Порогові значення ВВП на душу населення (US\$)**	< 2000	2000-2999	3000-8999	9000-17000	>17000
Значимість «Основні вимоги»	60%	40-60%	40%	20-40%	20%
Значимість «Підсилювачі ефективності»	35%	35-50%	50%	50%	50%
Значимість «Фактори розвитку та інноваційного потенціалу»	5%	5-10%	10%	10-30%	30%
Перелік деяких країн	Бангладеш, Камбоджа, Ефіопія, Індія, Ліберія, Мадагаскар, Молдова	Азербайджан, Гондурас, Казахстан, Нігерія, Росія Федерация, Україна , В'єтнам	Вірменія, Бразилія, Болгарія, Китай, Грузія, Чорногорія, Румунія	Хорватія, Угорщина, Литва, Польща, Саудівська Аравія, Словаччина, Туреччина	Австрія, Бахрейн, Канада, Данія, Німеччина, Японія, Сполучені Штати

* складено автором за даними Всесвітнього Економічного Форуму

** для країн з високою залежністю від мінеральних ресурсів, ВВП на душу населення не є єдиним критерієм для визначення етапу розвитку.

GCI включає в себе статистичні дані з міжнародно визнаних організацій, зокрема: Міжнародного валютного фонду, Всесвітнього банку і спеціалізованих установ Організації Об'єднаних Націй, в тому числі Міжнародного союзу електров'язку, ЮНЕСКО та Всесвітньої організації охорони здоров'я. Індекс також включає в себе показники, отримані з Опитування керівників бізнесу проведеного

Всесвітнім економічним форумом, які відображають якісні аспекти конкурентоспроможності.

У відповідності до опублікованого Всесвітнім економічним форумом Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017, Україна посіла 85-е місце серед 138 країн світу (див. рис. 2), втративши за рік шість позицій (у попередньому рейтингу займала 79-у позицію).

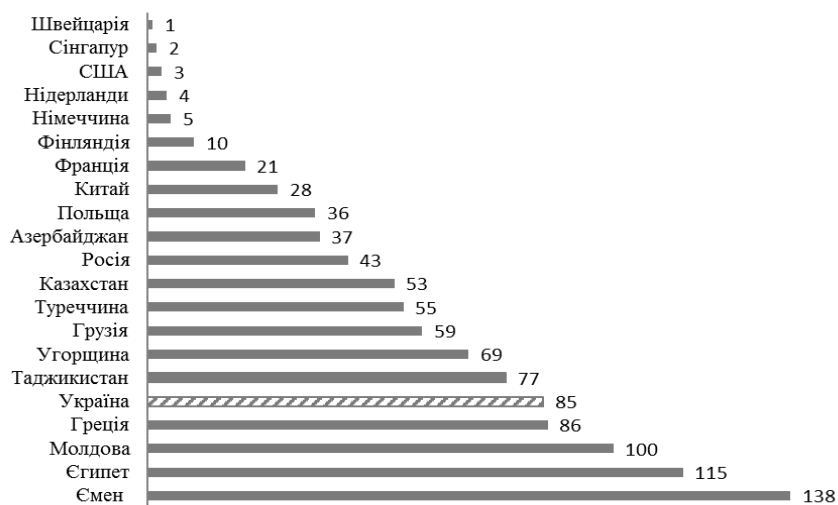

Рис. 2. Порівняння позиції України за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017 з рейтингом деяких інших країн світу [розроблено автором за даними Всесвітнього Економічного Форуму]

Вже традиційно, рейтинг очолили Швейцарія та Сінгапур. До десятки найконкурентоспроможніших, як і в попередньому дослідженні, увійшли США, Нідерланди, Німеччина, Швеція, Великобританія, Японія, Гонконг та Фінляндія.

Наразі Україна продовжує втрачати позиції у глобальному рейтингу країн світу за показником - Індекс глобальної конкурентоспроможності (див. табл. 2).

У різні роки, за рейтингом Звіту про глобальну конкурентоспроможність, Україна перебувала близько 80 позиції (найвища 89 позиція у 2010-2011, найнижча 73 у 2012-2013).

2. Динаміка позицій/результату України та деяких країн світу у відповідності до Звіту про глобальну конкурентоспроможність.

Таблиця 2

Індекс глобальної конкурентоспроможності

[розроблено автором за даними Всесвітнього економічного форуму]

	2010-2011 (з 139 країн)	2011-2012 (з 142 країн)	2012-2013 (з 144 країн)	2013-2014 (з 148 країн)	2014-2015 (з 144 країн)	2015-2016 (з 140 країн)	2016-2017 (з 138 країн)
Україна	89/3,90	82/4,0	73/4,14	84/4,05	76/4,14	79/4,03	85/4,0
Грузія	93/3,86	88/3,95	77/4,07	72/4,15	69/4,22	66/4,22	59/4,32
Польща	39/4,51	41/4,46	41/4,46	42/4,46	43/4,48	41/4,49	36/4,56
Німеччина	5/5,39	6/5,41	6/5,48	4/5,51	5/5,49	4/5,53	5/5,57
Туреччина	61/4,25	59/4,28	43/4,45	44/4,45	45/4,46	51/4,37	55/4,39
Росія	63/4,24	66/4,21	67/4,20	64/4,25	53/4,37	45/4,44	43/4,51

Ратифікувавши Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Україна отримала інструмент та дороговказ для своїх перетворень.

Стратегія сталого розвитку "Україна - 2020" визначає мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України [4]. Одним із пунктів стратегії зазначається входження України до 40 найкращих країн, для досягнення цієї мети необхідно орієнтуватися на результат індексу вище 4,52. У представленій же вибірці, за період дослідження 2010 -2011 – 2016-2017 років, середнє значення результату становить 4,08.

Результат України в найновішому виданні Звіту про глобальну конкурентоспроможність становить – 4,0. Тому, щоб увійти до 40 найкращих країн рейтингу, потрібно до 2020 року покращити результат орієнтовно на 0,52 пункти. Для розуміння рівня розвитку країни, що входить до 40 найкращих країн, потрібно поглянути на досвід Польщі, яка уже впродовж багатьох років вдало зберігає за собою місце в цьому сегменті та покращує свої позиції згідно з останнього дослідження.

Звичайно підняття на 45 позицій виглядає дещо примарним, приймаючи до уваги проаналізовану динаміку змін минулих періодів, але все ж таки деяким країна вдається суттєво покращити свої позиції. Так наприклад, Кот-д'Івуару зі 129 на 99 місце, Філіппін з 85 на 57 місце, Таджикистану з 116 за період 2010/2011 до 2016/2017. Яскравим прикладом, також є Грузія, якій вдалося піднятися на

34 позиції за 6-річний період, з 93 на 59 місце від 2010/2011 до 2016/2017 років.

Нерідко, як приклад для наслідування в запровадженні трансформаційних процесів, Україні ставлять дружню сусідню країну – Польщу, що є одним із найактивніших прихильників наближення нашої держави до ЄС. На початку 90-х років Україна і Польща, як дві постсоціалістичні держави, приблизно мали однакові стартові позиції за рівнем ВВП на душу населення (див. рис. 3) та схожу структуру економіки.

Польща змогла здійснити глибокі інституційні реформи через так звану «шокову терапію» Лешека Бальцеровича [6], розробити рамки макроекономічної стабільності та подолати масштаби зовнішніх і внутрішніх дисбалансів.

Звичайно, і у інших державах є елементи, які доцільно вивчати поглиблено, які допомогли б Україні стати ефективною та конкурентоспроможною державою. Так наприклад в Швейцарії – пряму демократію і прийняття рішень на основі консенсусу. У Німеччині – соціально-орієнтовану ринкову систему, спів рішення (co-determination), повноваження влади федеральних земель Німеччини. В Австрії – те, як вона змогла побудувати сучасну економіку без шкоди довкіллю. У Швеції – роль профспілок й інновацій у зростанні продуктивності та ролі банків у промисловості. В Норвегії – енергетичну систему, збереження частини прибутків із нафтової промисловості для майбутніх поколінь [2].

На відмінність від України, у Польщі далекосяжні зміни та реформи призвели в кінцевому результаті до стабілізації економіки та покращенню значень складових Індексу конкурентоспроможності (див.рис.4). Системні та інституційні реформи в рамках «плану Бальцеровича» включали наступні

елементи: ліквідація залишків центрально-командної системи управління економікою, реактивація місцевого самоврядування та муніципальної власності, приватизація, відмова від принципу автоматичного фінансування комерційних підприємств, зміна податкової системи (впровадження єдиних митних ставок для всіх компаній), розширення прав і можливостей

державних підприємств, введення конвертованості валюти, лібералізація зовнішньої торгівлі, демонополізація, створення ринку нерухомості, комерціалізація банківського і страхового секторів, організація ринку цінних паперів, полегшення функціонування іноземних інвесторів та впровадження соціального захисту для безробітних [9].

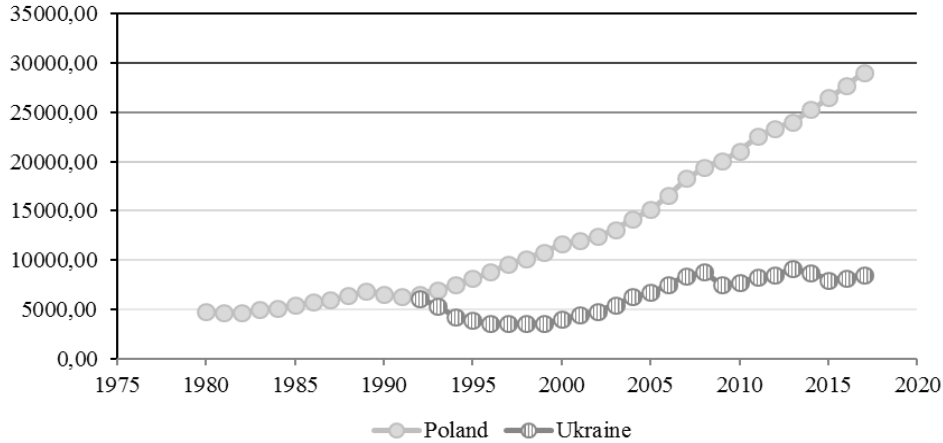

Рис. 3. Порівняння динаміки рівня ВВП Польщі і України, долар США [розроблено автором за даними Міжнародного валютного фонду]

Рис. 4. Порівняння результатів України та Польщі у відповідності до Звіту глобальної конкурентоспроможності 2016/2017

Ці реформи були проведені у досить стислий проміжок часу та достатньо ефективно. У відповідності до звіту про глобальну конкурентоспроможність 2016/2017 Україна, порівняно з Польщею, суттєво відстала по показнику «Макроекономічне середовище» з значенням 3,17 проти значення 5,14, що має Польща. Також значної уваги потребують й інші складові, такі як: «Рівень розвитку фінансового ринку», «Технологічна готовність» та «Інституції». Тому впровадження нової податкової системи (модернізація податку на доходи та ПДВ), стимулювання розвитку фінансового ринку та ринку капіталів (реструктуризація

підприємств та банків) мало би сприяти позитивному балансу рахунку поточних операцій та збільшенню офіційних резервів. При цьому слід зазначити, що на ряду з більш скромними позиціями по більшості складових індексу, все ж таки Україна має хоч не великі та все таки переваги по відношенню до Польщі по значенню таких складових, як: «Вища освіта та професійна підготовка», «Ефективність ринку праці» та «Інновації».

GCI охоплює різні середньозважені компоненти, кожен з яких вимірює певний аспект конкурентоспроможності. Компоненти згруповані в 12 категорій, складових конкурентоспроможності:

Для кращого розуміння змісту складових Індексу глобальної конкурентоспроможності є доцільним розглянути детально кожен складову окремо:

Перша складова: Інституції

Інституційне середовище країни залежить від ефективності і поведінки як державних, так і приватних суб'єктів. Вони впливають на інвестиційні рішення та організацію виробництва і відіграють ключову роль в тому, яким чином суспільства розподіляють пільги та несуть витрати на розвиток стратегії і політик. Хороші приватні установи також мають важливе значення для ефективного і сталого розвитку економіки. Світова фінансова криза 2007-08, поряд з численними корпоративними скандалами, підкреслила актуальність обліку і звітності та прозорості задля запобігання шахрайства та неефективного управління, забезпечення належного управління та підтримки довіри інвесторів і споживачів.

2-га складова: Інфраструктура

Велика і ефективна інфраструктура має вирішальне значення для забезпечення ефективного функціонування економіки. Ефективні види транспорту, в тому числі високоякісні дороги, залізниці, порти і повітряний транспорт, дозволяють підприємцям отримати свої товари і послуги безпечно та своєчасно, а також полегшити пересування працівників до робочих місць. Економіка також залежить від поставок електроенергії, так, аби підприємства і заводи могли працювати без перешкод та телекомунікаційної мережі, що забезпечує швидкий і вільний потік інформації.

3-тя складова: Макроекономічне середовище

Стабільність макроекономічного середовища важлива для бізнесу а, отже, має велике значення для загальної конкурентоспроможності країни. Хоча це, звичайно, вірно, що сама лише макроекономічна стабільність не може збільшити продуктивність нації. Уряд не може надавати послуги ефективно, якщо він повинен зробити високо-відсоткові виплати по минулим боргам. Фірми, в свою чергу, не можуть ефективно працювати, коли темпи інфляції виходять з-під контролю. В цілому, економіка не може зростати на сталій основі, якщо макро середовище не є стабільним.

4- та складова: Охорона здоров'я та початкова освіта

Здорові трудові ресурси мають ключове значення для конкурентоспроможності та продуктивності країни. Поганий стан здоров'я призводить до значних витрат бізнесу, оскільки хворі працівники часто відсутні або працюють менш ефективно. На додаток до здоров'я, ця категорія враховує кількість і якість базової освіти, одержуваної населенням, яка набуває все більшого значення в сучасній економіці. Базова освіта збільшує ефективність кожного окремого працівника.

5-та складова: Вища освіта і навчання

Якість вищої освіти і підготовки має вирішальне значення для економік, які хочуть рухатися вгору по

ланцюжку створення вартості за рамками простих виробничих процесів і продуктів. Зокрема, сьогодні глобалізація економіки вимагає, щоб країни розвивали об'єднання добре освічених працівників, які здатні виконувати складні завдання і швидко адаптуватися до мінливих умов і мінливих потреб системи виробництва. Ця категорія вимірює вторинні і третинні показники охоплення, так як і якість освіти, що оцінюється керівниками бізнесу.

6- та складова: Ефективність ринку товарів

Країни з ефективними ринками товарів добре позиціонуються у виробництві правильного поєднання товарів і послуг з урахуванням конкретних умов пропозиції і попиту, а також у забезпеченні того, аби ці товари могли бути найбільш ефективними у ринковій економіці. Здорова конкуренція на ринках, як вітчизняних, так і зарубіжних, має важливе значення в стимулюванні ефективності ринку, і, таким чином, продуктивності бізнесу, гарантуючи, що найбільш ефективними та процвітаючими фірми є ті, що виробляють товари затребувані ринком. Ефективність ринку також залежить від умов попиту, таких як орієнтація на клієнта і покупця. Через культурні чи історичні причини, клієнти можуть бути більш вимогливими в деяких країнах, ніж в інших. Це може створити важливу конкурентну перевагу, так як вона змушує компанії бути більш інноваційними та орієнтованими на клієнтів і тим самим нав'язують дисципліну, необхідну для ефективності на ринку. При цьому слід розуміти, що між обсягами торгівлі й зростанням ВВП існує прямиий зв'язок незалежно від рівня економічного розвитку країни [3].

7- та складова: Ефективність ринку праці

Ефективність і гнучкість ринку праці мають вирішальне значення для забезпечення відповідного розподілення працівників між секторами економіки за їх найбільшою ефективністю і наданні стимулів, задля забезпечення найкращих результатів на робочих місцях. Тому ринки праці повинні мати гнучкість щодо переведення працівників від однієї економічної активності до іншої при низьких витратах, і допускати коливання заробітної плати без особливих соціальних потрясінь. Ефективні ринки праці також повинні забезпечити чіткі, сильні стимули для співробітників.

8-та складова: Розвиток фінансового ринку

Ефективний фінансовий сектор сприяє розміщенню ресурсів, заощаджених населенням тієї чи іншої країни, а також інвестуванню іншими країнами в підприємницькі чи інвестиційні проекти з найбільш очікуваною прибутковістю. Бізнес-інвестиції мають вирішальне значення для продуктивності. Тому економіка потребує такого фінансового ринку, який може надавати капітал для фінансування приватного сектору, з таких джерел, як кредити надійних банків, добре розвинуеного фондового ринку, венчурного капіталу та інших фінансових інструментів. Для того щоб виконати всі ці функції, банківський сектор повинен бути надійним і прозорим, і, як показує практика, фінансові ринки потребують відповідного

регулювання для захисту інвесторів та інших суб'єктів в економіці в цілому. Так, наприклад – недостатній рівень фінансово-кредитного забезпечення призводить до низького рівня забезпеченості матеріально-технічними ресурсами, що в свою чергу може призводити до збільшення собівартості виробництва [1].

9-та складова: Технологічна готовність

Технологічна готовність визначає спроможність переймати та використовувати існуючі технології для підвищення продуктивності своїх галузей економік. Здатність повною мірою використовувати інформаційні та комунікаційні технології в повсякденній діяльності та виробничих процесах для підвищення ефективності роботи та створення сприятливих інновацій позитивно впливає на забезпечення конкурентоспроможності. Винайдення розвинутих технологій в межах національних кордонів, не має прямого відношення до здатності підвищувати продуктивність. Основним моментом є те, що підприємства, які працюють в країні, повинні мати доступ до передових продуктів та спроможність їх опанувати.

10-та складова: Розмір ринку

Розмір ринку впливає на продуктивність, так як великі ринки дають змогу компаніям використовувати ефект економії за рахунок масштабу. Традиційно, ринки, доступні для компаній, були обмежені національними кордонами. В епоху глобалізації міжнародні ринки стали заміною для внутрішніх ринків, особливо для невеликих країн. Таким чином, при розрахунку Індексу використовуються показники розміру внутрішнього й зовнішнього ринків, при цьому експорт може розглядатися, як заміщення внутрішнього попиту.

11-та складова: Рівень розвитку бізнесу

Бізнес - досвідченість стосується двох елементів, які нерозривно пов'язані між собою: якість бізнес-спільнот країни у цілому, а також якість операцій і стратегій окремих фірм. Ці фактори особливо важливі для країн, що знаходяться на високій стадії розвитку і в яких основні джерела підвищення продуктивності були вже вичерпані. Якість бізнес-спільнот країни і підтримуючих галузей, що вимірюються кількісними і якісними показниками національних постачальників і ступенем їх взаємодії, має важливе значення з цілого ряду причин. Коли компанії і постачальники з певного сектору з'єднані між собою в географічно близькі групи, які називаються кластерами, ефективність підвищується, розширюються можливості для інновацій в процесах і створюються продукти, і бар'єри для виходу на ринок нових фірм знижуються.

12-та складова: Інновації

Остання складова фокусується на інноваціях. Інновації особливо важливі для розвинутих економік, оскільки вони наближаються до меж пізнання, а створення вартостей лише шляхом адаптації та інтеграції зовнішніх технологій, як правило у них, зникає. Менш розвинені країни можуть підвищувати власну продуктивність, запозичуючи наявні

технології або поетапно поліпшуючи інші сфери. Натомість, для країн, що досягли інноваційної стадії розвитку цього підходу не достатньо для підвищення продуктивності. Задля збереження сталої конкурентоспроможності їм необхідно розробляти товари і розвивати процеси з ще більшою доданою вартістю. Все це вимагає середовища, сприятливого для інноваційної діяльності та підтримки як державного, так і приватного секторів [11].

Опитування керівників бізнесу (Опитування) Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ)

Протягом майже 40 років, Звіт з глобальної конкурентоспроможності використовується політиками, бізнес-керівниками і вченими, як інструмент, який вносить свій цінний внесок до картини продуктивності економіки і її здатності досягнення процвітання і зростання на сталій основі. Опитування думок керівників бізнесу є найтривалішим і найбільш широким в своєму роді дослідженням.

Опитування ВЕФ в 2016 році охопило думку 14 723 керівників бізнесу в 141 країні в період з лютого по червень 2016 року. Випуск Опитування 2016 року був представлений на 39 мовах, 21 з яких були доступні в мережі – Інтернет. Опитування має на меті виявити критичні відомості, такі як потреби підприємництва, ступінь розриву навичок, а також поширення корупції, на додаток до традиційних джерел статистичних даних, і забезпечити більш точну оцінку бізнес-середовища і рушіїв економічного розвитку. Згідно з методологією ВЕФ, результати опитування керівників бізнесу складають дві третини показників у розрахунку GCI.

Показники, отримані з опитування, використовуються при розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності (GCI), а також у ряді інших показників Світового економічного форуму, таких як - Індекс мережевої готовності (the Networked Readiness Index - NRI), Індекс дозвільної торгівлі Індекс залученості країн світу в міжнародну торгівлю (the Global Enabling Trade Index - ETI) -, Індекс конкурентоспроможності туризму (the Travel & Tourism Competitiveness Index - TCI, Індекс гендерного розриву (the Global Gender Gap Index - GGGI) і Індекс людського капіталу (the Human Capital Index - HCI), а також у ряді інших звітів, в тому числі Всеохоплюючого економічного зростання і розвитку, а також у ряді регіональних досліджень конкурентоспроможності.

Насправді, як унікальне джерело даних, Опитування вже давно використовується цілим рядом міжнародних та неурядових організацій, аналітичних центрів та наукових кіл для емпіричної і політичної роботи. Наприклад, міжнародна організація по боротьбі з корупцією - Трансперенсі Інтернешнл (Transparency International) використовує окремі показники, що були отримані в ході Опитування в своєму Індексі сприйняття корупції (the Corruption Perceptions Index - CPI). Такі інституції, як Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Світовий банк, Міжнародний валютний фонд (МВФ) також посилаються на дані Опитування в своїх

публікаціях, як це роблять і ряд наукових публікацій. Крім того, в ряді країн публікують національні дослідження конкурентоспроможності та звіти, які містять або посилаються на дані Опитування. І, нарешті, багато компаній приватного сектору також використовувати дані для своїх досліджень [11].

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, можна констатувати, що за рік українські позиції в рейтингу втратили 6-ть позицій, а саме перемістившись з 79 сходинки на 85. При цьому вже традиційно, найбільшими українськими проблемами є корупція та політична нестабільність, а також негативно відображаються на рівні конкурентоспроможності інфляція, значна бюрократія та доступ до фінансування. З 12-ти складових Індексу глобальної конкурентоспроможності самими слабкими виявилися: розвиток фінансових ринків (130 місце), інституції (129 місце), макроекономічне середовище (128 місце), ефективність ринку товарів (108 місце). При цьому слід зазначити, що Україна має добрі позиції по таким складовим, як: вища освіта та професійна підготовка (33 місце), розмір ринку (47 місце), інновації (52 місце), охорона здоров'я та початкова освіта (54 місце).

Українська економіка продовжує втрачати конкурентні позиції на міжнародних ринках через сировинну та напівсировинну структуру експорту, високу енергоємність виробництва при відсутності впровадження модернізацій виробництв на основі інноваційних досягнень.

Тому стимулювання інноваційної діяльності особливо важливе, як і для нових рушійних сил економічного прогресу, так і для того аби закласти основи довгострокового сталого зростання. Потрібна кропітка робота над всіма факторами та інституціями, визначеними у Індексі глобальної конкурентоспроможності. Використання можливостей Четвертої Промислової Революції вимагає не тільки готовності і здатності підприємств до інновацій, а також і надійних інституцій, як державних, так і приватних; базової інфраструктури, охорони здоров'я та освіти; макроекономічної стабільності; і добре функціонуючого ринку праці, фінансових ринків та ринків людського капіталу.

Забезпечення зростання національної економіки, спираючись виключно на ресурсну основу без сумнівів має бути переглянута в бік ефективної та інноваційно-орієнтованої економіки. Чітке усвідомлення змісту і структури Індексу глобальної конкурентоспроможності спонукає до встановлення

пріоритетів національного економічного розвитку в умовах глобальної конкуренції з одночасним якісним запровадженням ефективних змін.

Список використаних джерел

1. Вдовенко Н.М. Макроекономічна оцінка аграрного сектору економіки України за умов інтеграційних процесів / Н.М. Вдовенко, Л.М. Сокол // Науковий Вісник Полісся. Чернігів : ЧНТУ, 2016. – No 3 (7). – С. 22–28.
2. За матеріалами Благодійного Фонду Б. Гаврилишина [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://bhfoundation.com.ua/programi/molod-zminue-ukrainu.html>
3. Кваша С.М. Зміни у тенденціях глобальної торгівлі в напрямках регіональної інтеграції / С.М. Кваша, В.І. Власов // Економіка АПК, 2014. - No 7. – с. 133-142.
4. Указ Президента України Про Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020" Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
5. Четвертая промышленная революция: перевод с английского / Клаус Шваб. – Москва: Издательство «Э», 2017. – 208 с.: ил. – (Top Business Awards).
6. Błaszczuk B. The Progress of Privatization in Poland / B. Błaszczuk // МОСТ-MOST. –1994. – Nr. 4.– 187–211 pp.
7. Competitiveness and Private Sector Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/competitiveness-and-private-sector-development_20765762
8. Corruption Perceptions Index – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016
9. Koszel B. Rola i miejsce Polski w integracji Europy w XX wieku / B. Koszel.– Poznań, Instytut Historii UAM, 2002. – 492 p.
10. Porter, M. (1990). The Competitive Advantage of Nations. The Free Press, A Division of Macmillan.
11. The Global Competitiveness Report 2016-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2016-17.pdf
12. The International Monetary Fund, World Economic Outlook Database April 2016 edition. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/01/weodata/index.aspx>